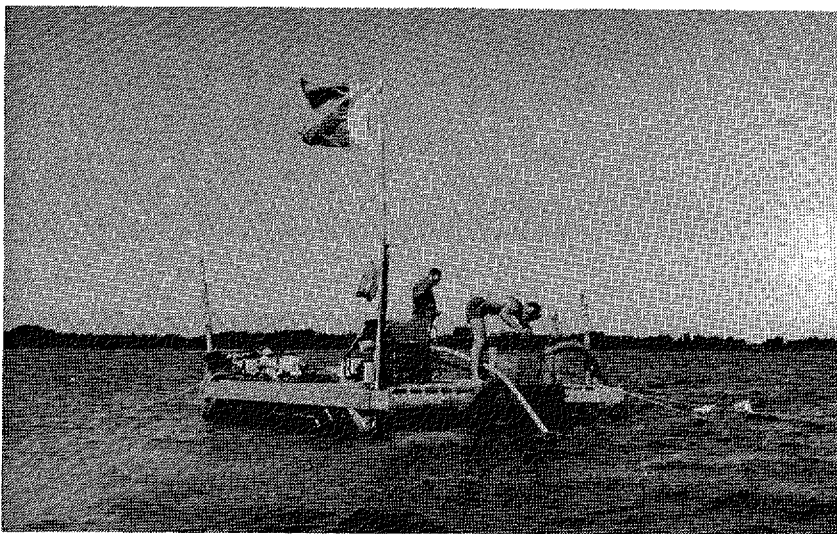

Bulverket i Tingstäde träsk

Av Johan Rönnby

Foto P-A Pettersson

Flotten mitt i Tingstäde träsk.

Januari-90

Efter drygt femtio års uppehåll har de arkeologiska undersökningarna av den märkliga träbyggnaden Bulverket i Tingstäde träsk på Gotland återupptagits.

Anläggningen är byggd på ett fundament av stora stockkistor har formen av en öppen fyrkant. Kvadrattens sidor är hela 170 meter långa. Mycket tyder på att det ute på den konstgjorda plattformen har stått hus och bodar. Cirka 20 meter ut från huvudkonstruktionen finns runt anläggningen en gles ring av upprättstående pålar.

Bulverket undersöktes mellan åren 1921 och 1936 av den nitiske majoren Arvid Zetterling. Trots Zetterlings stora ansträngningar vet vi fortfarande inte vem som byggde anläggningen och varför.

Resterna av träkonstruktionen ligger på två meters vattendjup. Detta hindrade majoren i hans arbete. Sedan 1930-talet har dock förutsättningarna för undervattensarkeologi radikalt förbättrats. Teknisk utrustning gör att dokumentation och utgrävning under vatten kan utföras med samma precision som på land.

1988 inledde därför forskare och studerande från Stockholms universitet nya undersökningar i Tingstäde träsk.

Sommaren 1989 genomfördes en första längre undersöknings-etapp. Målsättningen för detta inledande arbete var att göra en översiktlig kartering av Bulverket, gräva ett mindre provschakt samt ta träprover för dendrokronologisk datering.

Kartering

Karteringen utfördes med ett Sidescan sonar instrument, "sidseende ekolod"). Resultatet av denna kartering blev mycket bra. Man ser den stora öppna fyrkanten samt en mängd stockar och plankor spridda runt om på botten. Den upprättade planen är mycket lik Zetterlings mödosamt ritade karta över anläggningen.

Förvånansvärt lite förefaller ha hänt med konstruktionen sedan 1930-talet (side scanning: Flodin/Söderberg Geologiska inst. Stockholm Universitet).

Efter kompletterande uppmätningar gjorda av dykare

kunde det konstateras att konstruktionen är mer regelbunden än man tidigare trott. Bulverkets fyra olika längor var troligtvis nära nog identiska. Östra delen av anläggningen täcks av kalkbleke vilket ger ett falskt intryck av att kvadraten inte varit hel runt om.

Provschakt

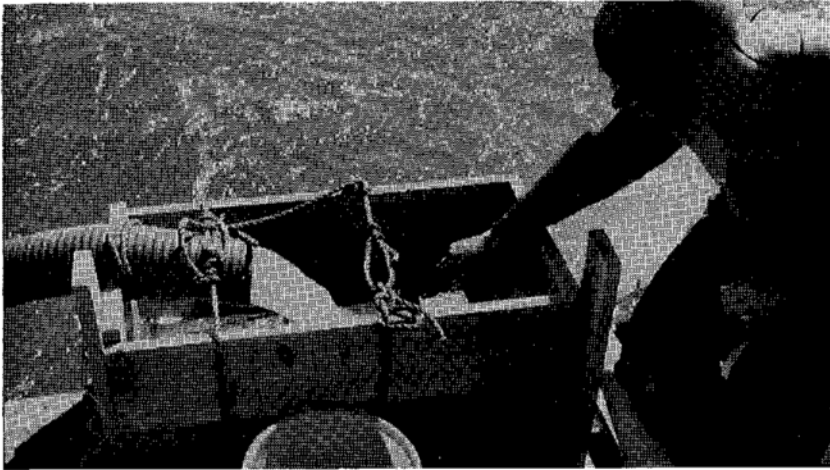
I södra längan grävdes det ett 3x2 meter stort provschakt. Vid arbetet låg de dykande arkeologerna på en ram av byggnadsställningar för att slippa vidröra botten. För att klara sikten i vattnet användes också en vattendriven sug. 0,2 meter ner i botten påträffades en tunn mörkfärgning. Detta kan eventuellt tyda på en brand. Dock fanns det inte särskilt mycket kol i provschaktet. Under mörkfärgningen finns ett 0,3 meter tjockt lager som bör ha avsatts när Bulverket användes. Här dokumenterades huggspån, flis, löv, hasselnöt, frödelar, spillning(?) och mossa. Allt detta organiska material var mycket välbevarat.

Mammutsugning i Bulverket.

Lagerföljden avslutades av ett skikt med stora huggspån. Troligtvis från

Hela denna kista, som utgjorde fundament till anläggningens golv, har

I sållet hamnar alla föremål från mammutlugan

uppförandet av anläggningen. På denna nivå hittades mitt i provrutan en bronsnyckel av gotländsk 1100-tals modell.

Under "tillverkningslagret" påträffades till stor förvåning inte mindre än fem lager av stora stockar ingående i en hel kistkonstruktion. Dessa stockar är sammanfogade med varandra. Man har i ändarna på stockarna huggit ut ett rektangulärt urtag varigenom en vertikal påle har trätts.

sjunkit ner i botten. Stockarna ligger mer än två meter under "tillverkningslagret."

Kanske var detta anledningen till att Bulverket relativt snart efter uppförandet verkar ha övergivits. Träfaseringen sjönk helt enkelt i den mjuka kalkbotten.

Man har tidigare antagit att Bulverket uppfördes i slutet av vikingatiden. För att närmare datera anläggningen sågades ett stort antal

träprover för dendrokronologisk analys. Dessa har sina första årsringar från 900- eller 1000-talet. De flesta saknar de yttersta årsring

arna men två stockar som har barken kvar är huggna under 1120-talets början.

Det finns dock indikationer på att det kan finnas även äldre byggnadsfaser. De fortsatta undersökningarna får utvisa om Bulverket byggdes under några få år under 1120-talet eller under en hundraårs period från 1030-talet och framåt (uppgifter av Alf Bråthen).

Bulverket är en mycket stor anläggning och det finns en risk att det konkreta arkeologiska materialet genom sin omfattning kan bli en hämsko. Inför kommande fältarbete är det därför mycket viktigt att utifrån ett förmodat samhälleligt sammanhang försöka ställa testbara frågor.

Undersökningsdeltagare 1989:

Göran Ekberg, Susanne Dahlman, Göran Månsson, Anja Beier, Jaak Keenas, Mats Eriksson, Per-Arne Pettersson, Christina Bendegard, Marcus Lindskog, Henry Lindkvist, Harri Alopaeus, Eija Rautjärvi.